

SULYOK LÁSZLÓ*Élet helyett aluljáró*

Annak idején nem hittem el keletnémet ismerőseinknek, hogy jobb kevesebb pénzzel, kevesebb vennivalóval, de bőséges állásválasztékkal élni, mint nyugati szomszédjuknál munkanélküliséggel küszködve. Ismerősünk testvére a BRD polgára volt, aki nem tudott elhelyezkedni a tanult szakmájában. Kénytelen volt bizonyos időközönként átképeztetni magát és mással foglalkozni, mint amit szeretett volna, de így is félt, hogy bármikor elbocsáthatják. Mi persze azt hittük, a munkanélküli segítyből jobban megélnék, mint mi a fizetésünkből.

Most aztán, hogy nyakunkon a szabadság, egyenlőség, munkanélküliség, a saját bőrünkön érezzük a következményeit annak, amit annak idején irigyeltünk. Sokan lépni sem tudnak: nemcsak munkájuk, de lakásuk sincsen. Ugyanez fordítva is igaz: lakásuk nincs és munkájuk sincs. Bejelentett lakás nélkül nem veszik föl őket! Nincs lakásuk, mert elváltak. Elváltak tőlük, mert testi hibájuk lett. Alkoholisták, mert bánatuk van. Bánatosak, mert isznak – mert a tehetősebbek még a delfinek szintjéig sem jutottak el az állítólagos keresztény Európában – mondta Iványi Gábor, a Dózsa György úti menhely lelkésze és vezetője –, a delfinek ugyanis segítenek bajba jutott társukon. Persze, a sok fölösleges reklámra van pénz. Miért nem segítik vele az aluljárók szerencsétlenjeit? Bezzeg, ha segítenének, akkor én legalább föl lennék mentve. Nem bánthatna a lelkiismeret, ha nem adok, hiszen akinek sok pénze van, az támogatja azt, aki tényleg rászorul. Emelt fővel mehetnék végig azok között, akik még ennek ellenére ott feküdnének a földön, meg a padon, meg a jóisten tudja, még hol. Hiszen aki tisztességes, annak nem kell ilyen állati sorban tengődnie. Ha már ez a vágyalom nem jön be, van más is, amivel altatgathatja segítőkészségét az ember ott fenn. Ezek megszokták, nem is álmodnak jobb életről. Hiszen egyik-másik olyan vidáman diskurál a kollégájával, mintha a legtermészetesebb dolog lenne, hogy hiányzó tagjaikat vagy üres műanyagpoharukat mutogatva kéregetnek. Erre eszembe jut Illyés Gyula *Nem menekülhetsz* című versének néhány szakasza a hajófütköről: „Úsztam a vizen, fönt a fényen, / boldogan, hogy felül vagyok, / költői szintjén a világnak, / amely alattam békétlen dohog, / izzad és köpköd fuldokolva – / – Megszokták... – nyugtattam magam / Megszokták? – nyilalt belém ekkor / a mult fagyasztó éllel, gúnyosan. // ... – / Ha megint alul kerülnél, ... / megszoknád azt a fojtást, azt a kint?...” Az ő szava mérvadó, hiszen nem mindig tartozott a „felső tízezerhez”. Tudta jól, mi az a fizikai munka. A megszokásra való hivatkozással sem lehet tehát elintézni, amit

odalenn lát, hall, tapasztal a közönséges halandó. Mielőtt elhamarkodottan általánosításokba bocsátkoznánk, hallgassuk meg néhány aluljáróba kényszerült honfitársunk vallomását. Mit mondanak ők magukról, mi vitte oda őket, mit tesznek, vagy egyáltalán tudnak-e valamit tenni azért, hogy onnan egyszer kikerüljenek? Milyen téveszméik vannak, milyen ördögi körben keringenek? Csak mi, „föüljárók” vagyunk-e a hibásak, hogy nem segítünk rajtuk, vagy ők is hibásak? Igaz, kevés ez a néhány vallomás, de azért remélem, valami támpontot ad. A neveket én adtam nekik. Amit mondanak, nem teszem idézőjelbe, mert nem szó szerinti idézetek.

A legáltalánosabb téveszmével kezdem. Az aluljárók munkanélkülijei közül nem kevesen a szocializmus korát, a Kádár-rendszert sírják vissza, mint ideális állapotot, amikor még „minden rendben volt”. Beszéltem egy kovásznai cigányasszonnyal, aki a Ceausescu-rendszert sírta vissza, amikor még volt munka. Mindenki dolgozhatott, aki akart. Most meg semmi sincs. Éppen a rendőrök elől csomagolta össze a holmiját, mert azok sem vették jónéven, hogy akciós áron edzőcipőket árul. A Moszkva téren ennek éppen az ellenkezőjét hallhattam. A román menekült munkanélküli éppen azért nem mert egy szót sem szólni, mert még nagyon is elevenen érezte zsigereiben az előző rezsim feltételes reflexszé vált hatását: jaj, hátha meghallja valaki, aki nek nem szabad meghallania!

Karcsi magas, őszülön szőkés, kissé pityókás, de azért még érthető beszédű, közlékeny férfi. Éppen a rádióját hallgatná, de jöttömre a legnagyobb készséggel zárja el. És már szidja is a rendszert: Itt semmit sem lehet, mindent tönkretesznek, ami eddig jó volt. A Grósz-kormány belebukott. A Németh-kormánynak nem sikerült visszahoznia a régi rendszert. Grósznak két BMW-je volt. Az egyiket összetörte, még mindig maradt egy másik. Németh sem esett a feje lágýára. Többet ért neki egy jól menő angol bank. Nem bolondult meg, hogy újra visszaüljön a kormánykerékhez. Utódai azután mindent elrontottak. Mos már semmihez sem lehet kezdeni.

Ő maga 43 éves, most itt van, itt alszik, nincs lakása. Ennyire vitte. Pedig ahhoz képest még fiatal. 1954-ben született. Gyerekkora és ifjúsága is a Kádár-rendszerben telt el, kinn Erzsébeten. Géplakatosnak tanult. Még emlékszik, amikor 30 fillérért árulták a zsömlét, 4,60-ért a lisztet. Egy fizetésből meg lehetett élni. A másik fizetésből az OTP-t törlesztették a szülei. Ő a feleségével piacozni járt. Saját kötőjüktől megvették olcsón a jó meleg pulcsit. Eladták az Etele téri piacon, a Kelenföldi pályaudvar mellett, lengyel piacnak nevezték. – Na, itt ma nem árul senki – mondták a többiek, amikor megérkeztek. Olyan olcsón tudták adni, amit hoztak! Még ki sem pakolta, már hosszú sorok álltak: oroszok, ukránok, bolgárok, vietnamiak. Siettek, turkáltak a pulcsik között, vitték, mint a cukrot. Még az NDK utolsó korszakában is kijártak, vitték a pulcsit. Drezdában eladták, nyugatnémet márkáért. Itthon meg eladták a nyugatnémet márkát, forintért. A vonaton mindig rengetegen utaztak, ők mégis kaptak helyet. Pl. egyszer bement a kupéba, ahol bolgárok utaztak. Nyugatnémet márkáért átadták a helyüket. A vámosok sohasem bántották. A kalauzt lefizette, hogy ne kezeljék a jegyét. Egy jeggyel ötször is utazott. 1973-ban kiment Bulgáriába, ott is adott el márkát. Vietnamiak is vettek tőle. Nem fázott rá soha.

Hogy mennyi ebből az igazság, mennyi az alkohol hatása, vagy az idő szépítő hatása, azt elég nehéz lenne kideríteni. Persze, hogy jó volt annak idején azoknak, akik kijátszották a törvényt és tiltott haszonra tettek szert. Az ilyeneknek most is jó, egészen addig, amíg börtönbe nem kerülnek. Leginkább azzal a különbséggel, hogy azért még nem fogtak rögtön fegyvert egymásra azok, akik az átlagos életszínvonalnál magasabb színvonalon óhajtottak élni. Több volt a szolid bűnöző, mert az akkori rabvilágban nem vehetett mindenki fegyvert magának, akinek pénze volt. Nem neveztek önvédlemnek a fegyvert. Ki lehetett menni este az utcára. De hát – eljött végre a szabadság. A fegyverviselés is a szabadságjogokhoz tartozik.

Lali, a nagy kutyás, szintén többre értékeli a Kádár-rendszert. Dunaújvárosból származik. Iskolát rendszeresen csak 6 osztályt járt, a fennmaradó négyet a dolgozók iskolájában végezte. Összesen negyven évig dolgozott, hol itt, hol ott, a legutóbb a Parmalatnál, gépkocsivezetőként. Először még rakodót is kapott. Később kitalálták, hogy a gépkocsivezető is tud rakodni. Hogy ne lophasson, számítógéppel látták el a kocsit. A szállított áru mennyisége bármikor leolvasható, és összehasonlítható a kocsirakománnyal. Nem sokkal azután kihozták, hogy az 50 évesnél idősebbek mehetnek, amerre látnak. 100 000 Ft végkielégítést kapott. Két éve van még, akkor éri el a rendes nyugdíjkorhatárt. Most munkanélküli segélyen él. Nem vállalhat munkát, különben letiltják a munkanélküli segélyt és a nyugdíját is. Ilyen világ ez. A magyar embert az idegen cégek kirúgják. A régi rendszerben büntetendő cselekmény volt a munkakerülés, ma meg fizetnek azért, hogy ne dolgozzon az ember.

Gazsi, amikor Mátészalkáról Pestere jött, aszfaltozóként dolgozott. Bele-rokkant. Akkor még kórházba is kerülhetett. A tüdejét is átvilágították. Az orvos azt mondta, szokjon le a dohányzásról, mert beteg a tüdeje. De ő azt válaszolta, majd csak akkor, ha a doktor úr lefogja a szemét. Addig nem. Mindene beteg. Az önkormányzattól olyan igazolványa van, hogy ha azt felmutatja, úgy mondja „az orvos nem kérhet tőle pénzt”. De kórházba is hogyan mehetne, amikor csak az az egy ruhája van, amit hord? Az ingyen ruhaosztásból is elege van. Minden ruha nagy rá. Abban a bizonyos rendszerben valószínűleg bekerült volna valami munkásszállásra, vagy az elfekvőbe. Nem kellene az utcán elpusztulnia, hanem valami vizeletszagú kórteremben. De ma már ilyesmire nincs pénz. Kívül is látható, ami annak idején belül elrejtve rothadt.

A téveszmék után jöjjenek az okok. Miért kerül valaki az aluljáróba? Mert nem talál munkát magának?

Péterrel a Moszkván találkoztam. Rövid és velős magyarázatot adott. Most szabadult a börtönből, mert lopott 100 000 forintot. Addig ő nem fog dolgozni, amíg mások milliókat vágnak zsebre büntetlenül. Mondtam neki, hogy van igazság abban, amit mond, de ugyanakkor sajátmagával tol ki. Neki nem lesz ruhája, ennivalója, ha nem keres munkát. Hiába minden, falrahányt borsó maradt amit mondtam. Péter esete valószínűleg kivétel. De az már nem, hogy valaki azért kéreget inkább, mint dolgozik, mert így többet összeszed, mint munkával.

Nemcsak az kerül az aluljáróba, aki nem is akar dolgozni. Olyan is akad, aki dolgozna, de nem kap munkát, csak olyat, ahol átverik, becsapják, ma-

dárnak nézik. Pali Biharból jött munkát keresni, nagy reményekkel, akárcsak Ady kunfajta magyarja, nekivágott, ha nem is a Hortobágnak, hanem Budapestnek. Egy ideig Gyömrőn lakott az unokatestvérénel. Ott be is jelentkezett. De nem lakik ott. Unokatestvérenek csak szoba-konyhája van. Nem maradhat a nyakán. Fuvaros, géppel rakodik, nincs szüksége segédmunkásra. Pesten egy cigány vállalkozó a Könyves Kálmán körüli lakások építésére fölfogadta, de fizetni már nem akart. Tolta a fizetést, egyik napról a másikra. Végül elmentek a lakására az Üllői útra, de nem találták otthon. Otthagyták a pénzével együtt. Barátjával Gyálon is dolgozott, szintén cigány vállalkozónál. Az megvette a felújításra szoruló lakásokat. Felújította és eladta, de fizetni ő sem akart. Adott szállást, ételt s italt, amennyit akartak, csak pénzt nem. Pedig Pali betont kevert, kőműves meg festő mellett dolgozott. A vállalkozó megszede magát, ő meg megunta. Élettársától el se vált, de együtt sincs vele. Annak sincs lakása. A gyerekeit évek óta nem látta. Élettársa se keresi, de ő sem az élettársát. Kénytelen az aluljáróban meg a parkban aludni. Úgy tudja, hogy a menhelyek nyáron bezárnak. Szélnek eresztik a hajléktalanokat. Az ingyenkonyhákon levest mérnek, meg zsiros kenyeret adnak. Attól nem lehet fölerősödni. Az ember egy óra múlva már éhes. Az Express újságban is keresett állást, de ott olyanok vannak, hogy mire jelentkezik, már betöltötték. A hajléktalanok lapját meg a rendőrség nem engedi. Éppen úgy odébb kell állni vele, ha rendőr jön, mint az utcai árusoknak. Az önkormányzat meg csak azt támogatja, akinek lakása van, de nem dolgozhat. Pedig, ha lenne munkája, félre is tehetne. Nem dohányzik, talán még az albérletet is ki tudná fizetni.

A rokkantság, a munkaképtelenné tevő betegség, az öregség szintén az aluljáróba vághatja az embert.

Vékony dongájú, beesett arcú barna emberke a roma fajtából a Gazsi. Már idéztem őt a Kádár-rendszerrel kapcsolatban. Szívesen veszi faggatódzásomat, mint aki már mindenbe beletörődött ezen a világon. Tulajdonképpen panaszkodik, de úgy beszél, mintha az lenne a legtermészetesebb, hogy neki már nincs sok hátra az életből. Célja is csak a koporsó, pedig még nem is nyugdíjas. Miután Mátészalkáról elkerült, családot alapított. Gyermekei már felnőttek. Szakmájuk, házuk, gyerekük van. Csak nem fog a nyakukra menni! Mindene beteg, pedig még 53 éves sincs. Sohasem tudja, hol esik össze, aztán vége. Más már neki nem jöhet. Addig elkukázgat. Amit talál, eladja. Amit kap érte, az a torkán lehajtja. Felesége már meghalt. A házat otthon lebontották, mert 30 éve nem ment haza. Itt szemben a téren lakott egy darabig. A piac építése miatt lebontották azt a házat is, amelyben eltartási szerződése volt. Akivel szerződött, egyszerűen kitette. Még a saját holmiját se vihette el. A rendőrséghez hiába fordul, papírjai sincsenek.

Géza 1967-ben született, Miskolcon. Ott volt ipari tanuló. Feljött Pestre dolgozni. Munkásszálláson aludt. Több helyen dolgozott. Később a barátnőjével bérelt egy lakást. Egyszer összeverekedett a skinhedekkel, és eközben átment a karján a villamos, le kellett vágni. Így került az aluljáróba. Barátnője hallani sem akart róla. Gyöngye idegei nem bírták elviselni a csonkaság látványát. A hajléktalanszállásokat nem szereti. Mindenkit beengednek. Szipusokkal nem akar egy fedél alatt lenni. A Hajléktalanok Alapítványa adja ki

a Fedél nélkül című lapot. Ebből tud összeszedni egy kis pénzt. Azt mondja, az emberek szépen veszik. Ki 50, ki 500 forintot ad érte. Nincs előírva. Semmit se kell leadni belőle senkinek. Űveget gyűjtenek, kukáznak, színes fémet adnak el a MÉH-ben. Egyedül nem lehet bírni ezt az életet. Összefognak négyen öten. Egymást segítik. Így tengetik az életüket.

– Amikor feljöttem Pestre, nekem kicsit furi volt itt minden. Miskolchoz képest ez a nagy város! Tájékozódni se olyan könnyű. Én nem lógni, csavarogni jöttem Pestre. Dolgoztam a BSZV-nél, az Alfánál, a Csokoládégyárban, a Tejiparban, az Alunál. Fél karral hiába próbáltam munkát keresni. Seholy sem kellett. Még portásnak sem. Fél karral, lakás nélkül? Ma már a portásnak is fegyverviselési engedély kell.

Jancsit a kutyások közé is be lehetne sorolni, de most előbb nézzük meg őt a betegség oldaláról. Miért került az alujáróba?

Batthyány tér, metróállomás. A metró jön. A metró megy. Emberroham a mozgólépcsőhöz innen, emberroham onnan! Gépies folyamat, akár a futószalagra lapátolt földdarab, kő, törmelék zuhogása, minden mennyiségben. Az Őrs vezér tere felé mennek a szerelvények. Ott ül a földre kuporodva. Egy fekete-fehér kutyát ölelget. Az furakszik, az arcába nyal. Jancsi fiatal, egészségesnek látszik. Miért ül itt? Kint deket harangoznak. Pórázra fogja a kutyát. Fölmegy vele a szökőkúthoz. Leül. Készséggel ad helyet maga mellett. Apját s anyját nem ismerte. Egy család az intézetből magához vette. Tanult nyolc osztályt, dolgozott, mint betanított munkás. Egyszer nyitva felejtette az öltözőszekrénye ajtaját. Másnap mindenki őt kereste. A ő szekrényében találták meg egyik munkatárs öltözőszekrényének kulcsát. Munkatársa szekrényét ugyanis kirámolták. A tolvajok Jancsi nyitott öltözőszekrényébe dobták a kulcsot, hogy rá terelődjön a gyanú. A jószívű főnök nem gyanúsította őt. Meghallgatta szépen, amit mondott a maga védelmére. Nem kellett megfizetnie a kárt, de epilepsziájára hivatkozva felszólította, keressen magának más állást. Azóta is keresi, de nem találja. Nevelőapja őt hibáztatja, azért össze is vezett vele. Most itt próbál pénzt kéregetni, amíg majd ismét fölveszik valahová. Napszemüveges lány kerül elő, egy még nagyobb kutyával. Ő is intézetben nőtt föl. Lakása is van. Együtt élnek. Anyáskodva beszél Jancsival, pedig azonos korú.

– Már hányszor kértem, hogy hívd föl azt a számot munkaügyben! – kezdi Jancsi.

– Miért én hívjam föl? Te is tudsz telefonálni! Úgysem kapsz munkát!

– De kapok, csak hívd végre föl! Az epilepsziám csak ritkán jön rám. Különböznél jól vagyok. Nincs énnekem semmi bajom.

– Csak egy kicsit hamar dühbe jössz!

– Hát éppen te se beszélsz a legszebben. Azért küldtek el a munkaügyedről!

– Ezt csak te ne mond nekem! Nem vagyok én arra rászorulva, hogy ilyeneket fogj rám. Különböznél sem voltál ott!

– Tünde elmondta, mit csináltál az öregasszonynál!

– Tünde beszélhet, amit akar, engem nem érdekel, ha éppen tudni akarsz.

A szökőkút vizéhez két gerle száll. Az egyik odahajol, kortyintana egyet.

Nem teheti: a másik a fenekébe csíp. Sértetten repül föl a templom párkánya. A másik rögtön a nyomában! Ott hajlong, móríkáál, burukkol neki...

A Batthyány tér után a Moszkva tér következik. A mozgólépcső aljában kucorog egy sötétbőrű, minden bizonnyal nőnemű aprócska istenteremténye.

– Nem megyek föl a parkba, mert ott hideg van!

– Már hogy volna hideg? Úgy süt a nap, hogy árnyékos padot nem is lehet találni.

– Nem baj! Akkor sem megyek föl! Inkább ülünk oda a padra. Majd összehúzódnak kicsit. Minek foglal el egy ember háromnak való helyet? A táskákat majd leteszik a földre. Na, legyen szíves!

De mit mondjak el? Azt, hogy hány intézetben voltam? Senkinek semmi köze hozzá! Magánügy! Már eleget guggoltam ott. Nem adtak semmit. Ma még nem is ettem! Mire kíváncsi? Ha azt mondom, én vagyok az igazi Árvácska, nem az, akit a televízióban mutogatnak, nem hiszi, mi? Pedig úgy van! De elegendem van belőle! Utálok az egészet! Mit mondjak? Azt, hogy anyámat nem is ismertem? Apámat orosz fogságba vitték. Hová? Minek szól mindig bele? Amikor visszajött a fogságból, alkoholista lett. Elvettek tőle. Intézetbe kerültem. Kiadtak nevelőszülőkhöz Fehérgyarmatra. Azoknak meg csak a pénz kellett. Nem adtak enni, ruhát se, csak rongyokat, kemény priccsen kellett aludnom. Száraz kenyéren és vízen tartottak és rászoktattak a lopásra. A padláson lógott a sok füstölt szalonna, abált sonka. Amikor elmentek otthonról, levágtam egy jó darabot, meg egy karaj kenyeret hozzá, befaltam. Rosszabb volt, mint a börtön. 10–11 éves lehettem, amikor rám bízta a libákat. Mondták, a kis libákat ne engedjem be a vízbe, mert fölfáznak. Persze, hogy bementek. Én meg hajkurásztam őket. Hol máshol kaphattam el valamennyit szépen sorjában, mint a nyakánál. Kalimpáltak, vadul verdestek, mire kihúztam, mind megfulladt. Olyan verést kaptam érte, hogy még most is érzem. Elküldtek tejért. Egy patakon kellett átmennem. A patak fölött egyetlen gerenda szolgált hídnak. Addig egyensúlyoztam rajta, amíg bele nem estem, tejjel együtt. Az asszony beverte érte a fejemet. Orvos sehol, ujjnyi sem maradt. Bátyáimnak, akik szintén a közelben voltak kiadva, elpanaszoltam, mi történt velem. Na, nekik se kellett kétszer mondani. Egy madzagot feszítettek ki az úton, keresztbe. Mi meg elbújtunk. Nahát, mondhatom, akkorát esett a gonosz boszorkány, mint az ólajtó. Alig bírt föltápázkodni. Mi meg fuldokoltunk a röhögéstől a bokorban. Futottam ám haza, mint akinek a szemét vették. Nehogy ő érkezzen előbb, oszt rájőjön valamiképpen a turpisságra! Hát jó hosszú ideig várhattam, míg végre megnyílt a kapu. Olyat még életemben nem láttam. Nem lehetett tudni, ki kit tól: ő a biciklit, vagy a bicikli ötet? Hátát, fejét, hasát tapogatta, alig bírt menni. Már majdnem meg is sajnáltam, de a káröröm hirtelen erőt vett rajtam. Egyszer csak jöttek látogatóba az intézetből. Rögtön rám adták az intézeti ruháimat, amit eldugott előlem. A kötést persze nem tudta eltüntetni a fejemről. Annyit azért mondott eligazításul, hogy pofa be! Hát én annyira befogtam a pofámat, hogy az első mondatom az volt: Vigyenek el innen! Itt én tovább nem maradok! Így kerültem először Sopronba, majd aztán Esztergomba. Ott lakott a nagybátyám is. Sokszor meglátogatott. Mindig hozott csokoládét. Bátyáim ott töltötték katonaidejüket. Ők is látogattak, ahányszor bírtak.

Ugyan nem sokat tudtak hozni, hiszen kevés zsoldot kaptak. Az esztergomi intézetben a lányok az orosz katonákkal szűrték össze a levet, magyarán kurvák voltak. Én meg nem akartam. Félreültem tőlük, azok meg kiröhögtek. Az intézetben tanultam meg varrni, meg üveget fűjni. Papírt nem adtak róla. Nem is megyek vele semmire. Legfeljebb betanított munkás lehetnék. De én nem akarok. Nekem elegendő van az egészségből. Hogy-hogy nem, valahonnét anyám is előkerült. Magához vett Szombathelyre. De csak ütött-vert ő is. Megszöktem tőle. Azóta az utcán vagyok. Nem érdekel a menhely. Nem megyek sehova. Jó nekem így is. Dolgozni azért se mehetnék, mert éjjel, amikor aludtam, ellopták az igazolványomat, amit a rendőrségtől kaptam. Most itt állok minden nélkül. Amíg Kanizsáról ideérkeznek az okmányaim, addig sok idő telik el. Hagyjon már engem! Miért kérdez meg mindent kétszer? Idegesít a gyermekkorom, idegesít az egész életem. Nem akarok beszélni róla. Hagyjon már békén!

Intézetből idegbajba, idegbajjal aluljáróba! Sokan járnak ezt az utat. Kilátásuk sincs arra, hogy ebből kilábaljanak. Sokszor annyira torkig vannak, hogy még a segítő kezét is ellökik maguktól.

Öreg, beteg arcú koldus a földön. Botja a falnak, mintha az sem hinne abban, hogy ez az ember onnan még egyszer felálljon. Az emberek nem is veszik észre. Mindenki rohan a maga útján. Pár lépéssel arrébb sokkal talpraesettebb teremtés praktizál. Nem is öreg, nem is rossz ránézni, de egy könnyfakasztóan sovány kutyust szorongat az ölében. Se póráz, se nyakörv, se szájkosár, a kutyaszáj befogva. Nehogy azt higgyék, harap. Meg is van az eredmény. Telik a kalap.

Nem akarok általánosítani: nem minden koldusnál ügyes fogás csak a kutyamasszírozás. A Batthyányi téri Jancsi meg a barátnője azt mondta, azért kell a kutya, mert a rossz emberektől megvédi őket. Különben senkijük se lenne, különben ellopják tőlük, amit összekoldultak.

Mégsem tudok szabadulni a gondolattól: az emberek jó részének hamarabb megesik a szíve egy kedves kis védtelen állaton, mint a védtelen emberen. Legtöbbször ki is írják, hogy a kutya eltartására kell a pénz. Ki tudja ellenőrizni, hogy mi jut a kutyának, és mi az embernek? Ki a védtelenebb, a kutya vagy az ember?

Szemlémet a Moszkva téren folytatom. Középen viseltes hölgy, műanyag poharával. Egy takarón kutyamama a három kiskölykével. A kölykök a körülményekhez képest elevenek, hol ugrálnak, hol szopnak. Az egyik fölfelező útra indul túl a takarón. A hölgy, mint egy rossz gyerekre, rákiabál. A szökevény, mintha csak értené, visszakullog. Kárpótlásul rágni kezdi az anyja lábát. A kutyamama halálos lelki nyugalommal tűri a körülötte hömpölygő, rohanó emberáradatot, de azért ez már neki is sok. Egyre fenyegetőbb pofával fordul vásott kölyke felé: te, még egy harapás, és én is harapok! A kutyás csendélet előtt nagy, sárga papíron nehéz kézzel írt ákom bákomm arról akar tudósítani, hogy sok a kutya, de kevés az elemőzsia! Közben egész körszínházyi nézőközönség fejlődik föl, hogy az eltaposástól megóvja az almot. A pohárban szépen csörren a pénz.

Fönn a parkban feltűnt nekem valaki. Viselkedése nagyon hasonlított az előbb tárgyalt, igazi Árvácskára. Nemrégén még nőnek is kiadhatta volna

magát. Kutyuskáját letette a fűre. Magát meg a cipőjét akarta megmutogatni. Most vette a 56-os villamos végállomásáig terjeszkedő, nagybani piacon. Ő statisztálni szokott – mondta. A múltkor is hívták egy filmhez. Közben jelentőségteljesen hunyorgat. Kutyuskája viszont gátlástalanul harapja, rágja a cipőjét, a kezét, a táskáját, vagy amit éppen elér.

– Agyonütlek! Megölöm magam! Ez a kutya tönkre tesz engem! – kiabálta. A figyelmemet mégsem tudta elterelni arról, hogy ez a kölyök éppen az a kölyök, amelyet öt perccel előbb még bent láttam, és még a saját anyja életét keserítette. Ráismertem, a fekete foltjáról a füle mögött.

Deák tér. Még nem egészen lenn, de nagyon közel a mozgólépcsőhöz. Egy még jó erőben lévő férfi bizonyítja, amit már mondtam, hogy az embernek jobban megesik a szíve a védtelen állatokon. Nemcsak a kutyák ülnek ott, két rozoga széken. Állítólag megszelídített varjak kapaszkodnak a székek támláin. Hogy mennyire voltak szelidek, azt észrevettem, amikor a gazda nem nézett oda. A legbátrabb elrugaszkodó mozdulatokat tett, de fölrepülni nem tudott, a széken ülő kutyára bukkott. Onnan visszaugrott a helyére. Szelidségük onnal eredt, hogy a repüléshez leginkább szükséges tollaikat elvágta az, aki azt állította, azért olyan szelidek, mert ő nevelte őket, ugyanis kipoxyogtak a fészekből. Ha valaki meg akarja venni a varjakat, válaszul ezt kapja: a madarak nem eladók. Csak a figyelem fölkelésére szolgálnak. Beljebb aztán, aki rászánja magát, találkozhat valakivel, akit én Lalinak nevezek. Ez nem csak fölös szószaporítás tölem. Én is többször láttam őt, mindig más kutyával. Egyszer már idéztem magvas gondolatait a régi közveszélyes munkakerülés törvényével kapcsolatosan. Ő maga a legnagyobb készséggel válaszol kérdéseimre. A baj csak az volt, hogy ha behunytam a szememet, azt hittem, egy szippantóautó mellett állok. Dunaújvárosból származik. Szülei földművesek voltak, tíz gyereket neveltek. Már nyolcéves korában kapálnia kellett. Ha kapát lát, felfordul a gyomra. Iskolát csak 6 osztályt járt. A fennmaradó négyet annak idején a dolgozók iskolájában végezte el. Összesen 40 évig dolgozott a legkülönbözőbb munkahelyeken. Két éve van még a rendes nyugdíjig. Reméli, megkapja negyven év munkája után a 30 ezer forintot. Most munkanélküli segélyen él. Nem vállalhat munkát, mert ha megtudják, hogy feketén dolgozik, rögtön letiltják a munkanélküli segélyt, meg a nyugdíja is ugrik. Dunaújvárosban lakik most is. Sok munkát követel a gyümölcsös. Rákospalotán bérel egy lakást. Ott lakik a nevelt lánya, akit az első felesége hozott a házhoz. A nevelt lányának is sok kutyája van. Azokat is ő eteti. Még amikor dolgozott, sok konzervet halmozott össze. Abból tudja még egy darabig tartani a kutyáit. Gyerekei se értik, miért tart kutyákat, ha nem tudja eltartani őket, képes kéregetni miattuk. A felesége se szerette a kutyákat. Ő nem tud megválni tőlük. Ez, amelyik itt fekszik a lábánál, törzskönyvezett huski. Úgy találta, kidobták. A többi kutyával mindig összemarakodik. Ő akar az erősebb lenni. Az embert nem bántja. Oda lehet menni hozzá, egészen közel. Most éppen álmodik. Ni, hogy rúgdal a lábával!

A kis tacska kutyát a szemétben találta. Arra lett figyelmes, hogy valami mozog a kukában. Benyúlt, hát még a hangját is csak akkor lehetett hallani, olyan kicsi kutyakölyök volt. Otthon tejet hígított egy kis tálkában.

Belenyomta a kutyus orrát, az lenyalta. Megint belenyomta, megint le-

nyalta. Harmadszorra már nem kellett segíteni. Szépen föllefetyelte az egészét.

Így naponta egy ezres összejön. Addig is valami, amíg eléri a nyugdíjkorhatárt. Rákospalotán a lányánál is ő szokta etetni a kutyákat. Dunaújvárosban is van kutyája. Amíg ő itt van, addig a fia eteti a kutyákat. Ő nem azért kéreget, mert nem akar dolgozni. Csak átmenetileg, míg megkapja a nyugdíját és minden visszatér a régi kerékvágásba.

Az aluljáróba költözés oka nagyon gyakran a válás.

Karcsival, a nagy piacozóval már találkoztunk. Ő is azért csúszott le az aluljárói váróterembe, mert ahogyan mondta, a felesége „új bikát talált magának”, a szomszéd kereskedő személyében. Hogy már akkor is ivott, vagy csak azért iszik, csak a jóisten tudná megmondani. Szerinte természetesen a felesége a hibás. Ő ártatlan. Otthagya őket. Mindent rájuk hagyott, a három szobás, gardróbos házával együtt. Feljűk se megy. Fél, hogy ha találkoznának, úgy vágná szájon a kedves feleségét, hogy a fogai keresztmértéközést vívnának a bennmaradásért. Fia 21 éves, lánya 18. Szokott velük találkozni a kispesti Határ útnál. Elviszi őket a közeli étterembe. Néha napján még a felesége is eljön a bikájával, avval a kis tökömbökömmel. A legutóbb azt mondta neki: amíg fizet, addig három perce van a távozásra, mert a pofátlanság teteje, amit művel. Ha nem takarodik el elég gyorsan, szétveri még a satöbbijét is ráadásnak. A felesége kérdőre vonja ezért a viselkedéséért, mire ő ugyanazt ígéri neki is, ha el nem hallgat. A gyermekeinek félretesz. Nem érdekli, hogy hálásak-e érte, vagy sem. A bankba tesz félre nekik pénzt. De csak az ő aláírásával lehet kiváltani. Amikor a Határ útnál találkoznak, még oda sem értek, már kérdezik: Apu, mennyit tettél félre nekünk?... De ez őt egyáltalán nem zavarja. Őneki felelősségérzete van gyermekeivel szemben, nem úgy, mint a feleségének, aki eladta a fejük fölül a házat. Hiába, manapság csak a pofátlanok érvényesülhetnek. Most az anyósánál laknak. Ő tud félretenni. Mert mire van szüksége? Lakásra, ruhára nincs gondja. Bár a múltkor úgy elaludt, hogy lelopták róla a meleg báránybőr bekecsét. Ha elkapná azt a gazembert, nem sokáig rontaná a levegőt ebben az életben, az biztos. Különben a haverjánál vannak a cuccai. Ő tisztességesen dolgozik egy kőművesnél, napi 3500 forintért. Ebédet is kap tőle. Szalonnát, meg kenyeret. Azt is kiharcolta, hogy bor helyett sört kapjon. A kőműves persze sonkát eszik ebédre, de ez őt egyáltalán nem zavarja. Hadd egyen, ha már tőle irigyli. Jó neki a szalonna is, csak támogathassa a gyerekeit, elvégre ő az apjuk, nem az a dögvészes alak, aki miatt a felesége elhagyta.

Zsuzsi mama, a hajléktalanok jótévedője így adja elő rendhagyó életfordulását: Rendes családi körülmények között születtem és nevelkedtem. Hogy kerültem ide? Annyit mondhatok, a családomban, nem a szüleimében olyan magányos voltam, hogy azt elmondani nem lehet. Itt, ezek között az emberek között sohasem vagyok egyedül. Annyi szeretetet, annyi odafigyelést, annyi gondoskodást kapok, amennyit az előző életemben összesen nem kaptam. Ezek az emberek egyáltalán nem elvetemültek. Senkinek sem akarnak rosszat. Na, de erről esetleg majd később. A magam részéről annyit mondhatok: úgy kerültem ide, hogy tönkrement a házasságom. Megismerkedtem egy olyan emberrel, aki engem mindenért kárpótol. Érte hagytam ott mindent.

Ő most nincs velem. Felváltva vigyázunk a holminkra. Egy elhagyott garázst rendeztünk be. Barátaink összeadták a konyhaedényt, miegymást. Egytál-ételeket főzünk. Egy éve sincs, hogy itt vagyok, de mondhatom, teljesebb az életem, mint azelőtt, amikor a polgári világban éltem, amelyhez hozzátartozott a családi ház, a kocsi. Ismétlem, nem vagyok szegény, csak pillanatnyilag. Megvan a lehetőségem, hogy innen kijussak. Nem vagyok ugyan vallásos, de lehet, hogy nekem ide küldetésem van. Az itteni emberek hallgatnak rám, maminak neveznek. Olyan ez, mint egy igazi nagy család. Elfogadják, ha figyelmeztetem őket, ne járjanak többnapos borostával, tisztálkodjanak, ne hagyják megbüdösödni magukon az inget. Egyik barátunk elvonós volt. Nemrég halt meg. Szinte hihetetlen, hogy ezek a hajléktalanok, csövesek, vagy nevezze őket mindenki úgy, ahogyan akarja – mi virágot, koszorút adtak össze a temetésre! Mindenki nem mehetett el, mégis rengetegen búcsúztatták elhunyt társukat. Visszatérve a magam sorsára; nekem érettségim van, két szakmám! A belvárosban nőttem föl. A cég, ahol dolgoztam, egyszerre akart meggazdagodni, belebukott. Az utcára kerültem. Hiába próbáltam elhelyezkedni. Mindenhol elküldtek. Túlkorosnak találtak. Egy darabig műszerészként dolgoztam, de onnan is elküldtek. A korát meg a ruháját nézik a felvételnél az embernek. A házunkat meghirdettük eladásra... A nagyapám után örököltem a Balatonnál több hold földet. El fogjuk adni, de borzalmasan lassú a bürokrácia gépezete. A jelenlegi férjem élete is kisiklott. Ő sem akar az utcán maradni. A fiam inkább hozzám húz, nehezen fogadja el a körülményeket, amelyek közt élek, meg az új férjemet. Kárpótlásul a 600 négyszögöles balatoni földemet majd ráhagyom. Próbáljon boldogulni belőle. 21 éves elmúlt. Nem régen szerelt le. Én mindent megtettem, amit egy anyának meg kell tennie a gyermekeéért. Állatorvos akart lenni. El is végezte az állatorvosi egyetemet, de meggondolta magát. Valami afférja volt, pedig magánklinikán dolgozott. Most a Közgazdasági Egyetemen tanul. Nagyon jó tanuló. Nyelvet is tanul. Hogy igazán megbocsátott-e vagy sem, azt nem tudom, csak remélem. Én nem bírtam a hétköznapi taposómalmát. Kiléptem belőle. Itt jól tudják, honnan jöttem. Azt is, hogy nekem van hová mennem. Ettől függetlenül, vagy éppen ezért tisztelnék, szeretnek. Nem vagyok az a csöves alkat. Vannak keresztény barátaim. Megtálatk és segítettek. Megmondtam, hogy én nem vagyok rászorulva. Megmondtam azt is, kinek ne adjanak. Annak ne, aki még a farmernadrágját is rögtön elissza. A hajléktalanok lapjának a szerkesztője egyben szociális munkás is. Én vagyok az egyik mankója... megmondom, miről írjon, hol a baj, hol kéne segíteni. Én olyan vagyok, aki nem kér, inkább ad. Nagyon jól tudom, ki az, aki rögtön elissza. Azt én nagyon hamar lerendezem. Ezek között az emberek között én tekintélyt tudtam kivívni magamnak, a szeretetemmel. Észreveszem, ha bajuk van. Ha fáj valamije, megmondom, hol kezeltesse. „Ápold magad! Nekem ne adjál puszit borostás arccal!” Úgy bánok velük, mint a gyermekeimmel. Úgy is vesznek körül. Sokat a körülmények valóban gyerkessé is tesznek. Negyven éves múltam, mégis maminak hívnak. Annyian öntik ki a szívüket nekem. Tudják, hogy senkinek sem mondom el, amit rábíztak. Nagyon nagy szeretetigényük van. Ez egyáltalán nem olyan világ, mint ahogyan a kívülállók elképzelik. Itt, ha valakinek van egy darab ke-

nyere, megosztja a társaival. Neki csak egy falat jut belőle, mégis boldog, hogy jót tehetett, hogy a közösség, amelybe tartozik, nagyra értékeli őt, számítt rá. Az egyik ismerősünk kutyája megkapta a parvovírust. Amikor megtudtuk, hogy beteg a kutya, elzártuk a miénket. Kis idő múlva beteg lett, hányt a miénk is. Azt hittük megkapta a fertőzést. A végén kisült, hogy csak valami tisztítószerrel nyalt fel. Amikor a társaim megtudták, egymás után jöttek érdeklődni, hogy mi van a kutyánkkal, meggyógyult-e? Hány-e még? A polgári világban elmennek egymás mellett az emberek. Hírül sem hallották, mit az a részvét. Egy lakótelepen ki kérdezi meg a másiktól: ettél ma már? Itt van egy zsemle, gyere osszunk el kétfelét! A szükség sok mindenre megtanít.

Mit tesznek ezek a nyomorultak azért, hogy megszabaduljanak az aluljárói létből? Egyáltalán tudnak-e tenni valamit saját erejükből? A testi hibásak nem tudják magukat kirántani a mocsárból. Az elérhetetlen polgári társadalom nem alkalmazza őket, sokszor arra hivatkozván, hogy fogyatékosok, de a háttérben az igazi ok, hogy nincs bejelentett lakásuk, nincs rendes ruhájuk. Hogyan próbálják elfogadhatóbbá tenni az elfogadhatatlant? Hallgassuk meg újra ismerősünket, a félkarú Gézát: Szórakozásra ott van egy-egy olcsóbb matiné. Olyan is előfordult már, hogy csak ötven forint volt a jegy. Nyaralni is szoktunk. Tavaly nyáron lementünk Agárdra, három hétre. Összedobtunk rá a pénzt. Mindenki hozta a barátnőjét. Ezen a nyáron is lemegyünk majd, vagy három hétre. Pénzt az újságárulásból, meg az üvegviszaváltásból tudunk összegyűjteni. Ki mit szerez, annak a felét a közösbe adja. Csak úgy, a szabad ég alatt szoktunk nyaralni. Ha esik az eső, elbújunk valahová. Ha szép az idő, jókat fürdünk. Senki se néz ki onnan minket. Fürdőruhában még a hajléktalan is ember. Tavaly összeismerkedtünk néhány lánnyal. Mindjárt levelezni akartak. Így kénytelenek voltunk elárulni a kilétünket. Unalmas lett volna állandóan a postára szaladgálni, kaptunk-e levelet. Így ez abbamaradt. Kirándulni sohase szerettem fölfelé. Legfeljebb, ha föl vitt a busz. Sokszor hideget eszünk. Máskor meg kimegyünk a Dunapartra, megkeressük azt a helyet, ahol elrejtettük az edényeinket. Tüzet raktunk, főzünk egy kis jóféle paprikás krumplit. Aki egyedül marad, az sokszor rászokik valamilyen kábitószerre, vagy az ivásra. De ha összetart az ember, meg lehet oldani az élet nehézségeit. Télen a hideg ellen nehezebb védekezni. Ha nem megyünk a szállóra, akkor a lépcsőházakban húzzuk meg magunkat. Fölmegyünk a liftaknához, ott jó meleg van. Későn kell bemenni és korán eljönni, nehogy kidobjanak. Saját takarónk is van eldugva, nem csak a menhelyit használhatjuk. A bandánkban mindenki egyforma. Nincs olyan, hogy vezető meg beosztott. Ha valaki feldob egy ötletet, azt megbeszéljük. Jó, vagy nem érdemes megpróbálni? Alkalmi munkát néha sikerül egyik-másikunknak találni a Moszkva téren. Csak az a baj, hogy ott vannak a románok. A kőműves elvinné az embert 500 forintért. A román elmegy 200-ért. Persze, nem közülünk választ a kőműves. Olvasni is szoktunk, már amelyikünk. Én például szeretek olvasni. A kukában sok könyvet lehet találni, pl. Robin Cook, Evelin Mars stb. Körbeadjuk, kiolvasás után elvisszük a Petőfi Csarnokba és eladjuk. Valamelyikünket felfogadták egyszer hosszabb időre dolgozni. Ott kapott kaját, meg piát. Megmondta, mikor keltsük. Fel is keltettük. Ruhát az Alapítványtól is kapunk, meg ahol ruhát osztanak. Tisztálkodási lehetőség

van minden menhelyen. A Gyáli úton is, a KÖJÁL-nál reggel 8-este 8-ig. A Murányi utcába is mehetünk. Az Eötvös utcában a Máltai Szeretszolgálat ki is mossa a ruháinkat. A magányos vagy alkoholista lesz, vagy öngyilkos. Jön ám aztán az ilyen – te, adj már egy cigit! Nem adok. Miért adjak? Én vettem, az én pénzemből. Miért nem csinálsz te is valamit? Lenne pénzed, vehetnél cigit. Állj be közénk. Ha hozol valamit a közösségnek, lesz cigid is. Miért adjak csak úgy, a semmire egy cigit, vagy egy üveg sört? Te adtál már nekem valamit? Nem? Nahát akkor tőlem se kapsz semmit! A krisnások is tartanak ingyenkonyhát. De azért a kedvükért még nem leszek növényevő. Nem vagyok én nyúl. Ha ők úgy érzik, azok, menjenek ki a mezőre legelni. Húsrá is szüksége van néha az embernek. Egyszer voltam náluk. Hát jó, a babot még meg lehetett enni. De amit kitlinek neveznek, abban aztán minden van. A Moszkva téren a Máltai Szeretszolgálat reggelire zsiroskenyeret oszt. Oda csak akkor megyek, ha már nagyon nincs pénzem semmire. Megfigyeltem, ott is a legfontosabb a nyitási idő pontos betartása. Kinn zuhog az eső, vagy hatszázan állnak sorban, a Jóistennek se nyitnának ki előbb, még egy fél perccel se.

Azt mondhatnám, többen az ital miatt nem képesek kimászni a felszínre az aluljáróból, de ez sem egészen így van. Nem mindegy, ki miért iszik, bár az eredmény ugyanaz lehet. Van, aki azért iszik, mert bánatos. Más meg azért bánatos, mert iszik. Innen aztán más segítsége nélkül szinte lehetetlen megszabadulni. Nem elég a testi segítség sem, mint ahogyan a következő példánkon látni fogjuk. Az 56-os villamos kanyarzenéje mellett egy betonvirágtartóban nagyra nőtt borvirág – egy holtrészeg ember fekszik. Mellette a piac feketéllik. Emberek loholnak, nézelődnek, üzletet kötnek, egymást becsapni messzire nem mennek. A nehéz álmodóhoz senki se közelít. Minek is tenné? Közönséges halandó egyedül úgyis hiába próbálkozna a fölállítással. Legfeljebb kénytelen lenne újra lefektetni, ha nem is a virágtartóba, hanem a földre. Kapna is érte az arra járóktól: micsoda kegyetlenség, egy magatehetetlen embert a földre fektetni! Persze, könnyen beszél, aki maga még nem próbálta. Szerencsére vannak sokkal rátermettebbek is erre a baráti segítségre. A járásuk még nem eléggé ingatag ahhoz, hogy oda nem tudnának lépni cimborájukhoz mondván: hát ember vagy te? Hát szabad ilyet csinálni? Választ természetesen hamarabb remélhetnek a faltól, ezért csak intenek egymásnak, hiszen ketten vannak: Gyere, vigyük el innen, különben viszik a detoxikálóba...

– Mit csináltok, hová viszitek a barátomat! – hadonászik egy bordöngette roma csávó.

– Nem látod? Csak segítenek neki! Gyere már el innét! – húzgálja el onnak a férjét a felesége. Ezalatt a két, segíteni kész ember megkapja két oldalt a magáról és a világról mit sem tudó cimborát. Nagy szuszogások közepette becipelik a villamossínek által bezárt körcikkbe. Ott, mint akik a legjobbat akarják, lehengerítik terhüket a fűre. Az nyújtózkodik egyet, befordul és már alszik is tovább. Most legalább nem zavarja a feleségét vagy az élettársát a fűrészgéppel vetekedő horkolása.

Az egyik segíteni kész, munkára hiába váró, nagy szívélyességgel ad helyet maga mellett a téglaszegélyen. Még egyszer olyan barátságosan fordul

hozzám, mint ahogyan az elvárható lenne egy fentről leereszkedővel szemben, amikor megtudja, hogy azonos keresztnévre hallgatunk. Orrom alá is dugja nyomban a rokkantnyugdíjas papírját, meg valami végzést. Nézzem csak, magyarázza, mi nem történhetik meg ebben az országban: Az orvos egy ötessel mérsékelte rokkantságát, ezért 5 százalékot levontak a mindössze tízezer forintnyi nyugdíjából, most mit szólok hozzá, számítsam le belőle az áfát(!) Hát ez éppen olyan, mintha valaki a koldustól lopna! De itt maga az állam teszi ezt! Hát szabad ilyet csinálni egy szegény munkanélkülivel?

– Régen lakatosként dolgoztam. Közel 20 évig nyomtam az ipart. Most ennyire becsüli az egész életem munkáját. Mi az a 10 000 forint? Most mondd még! És számítsd le belőle az áfát. Meg kéne fellebbezni. De hát értek én ehhez? Most komolyan! Papírjaim sincsenek. A személyit is úgy kaptam kölcsön. Mit tehetek én arról, hogy a munkámból kifolyólag balesetet szenvedtem?

Próbáltam én mást is, nem csak a Moszkva teret. Elmentem Kiskovácsiba, az alkoholelvonóba. Be is fogadtak. Én lettem a patyolatos. Két hét múlva túlestem az összes vizsgálaton. Az orvos megállapította rólam, hogy nem vagyok alkoholista. Na, akkor tehetnek egy szívességet. El akartam menni. Azt nem lehet! Nahát én megmutattam, hogy lehet. Csak nem fogok könyörögni? jaj tartsanak már ott, még vagy két hétig!

Itt a téren mindenkit ismerek. Akkor volt jó, amikor cigány rendőr teljesített itt szolgálatot. – Mondd, nem unod még? – kérdeztem tőle, amikor egy órán belül vagy harmadszor igazoltatott. Téged ismerlek – válaszolta. Azért mondom be mindig a te személyi adataidat, hogy lássák, dolgozom. Nem is olyan régen jött egy kőműves. Három ember kellett neki a pince takarításához. Két napi munka. Meg is egyeztünk 2 darab ezresbe. Amikor bejött a térre, egy fél román se mutatkozott sehoh. Abban a pillanatban, amikor meg egyeztünk, valami százan vették körül a kőművest, őket vigye, ők 1500-ért is elvállalják. Tudok egy találos kérdést, be lehet küldeni a Juventusnak! Kiket vitt el a kőműves dolgozni? Ezért szeretem annyira a románokat. Nekem elhiheted! Én a feleségemet is otthagytam, mert, ha én valamit megunok, akkor abból nekem elég. Ha vigyázol a táskámra, keresek magamnak egy cigit, ha már te nem vagy dohányos. De el ne menj!

Az én emberem, nevezzük Lacinak, hiszen az elején már úgyis elárultam, mi a keresztnéve, visszaérkezett egy talált bagó, meg egy talált sorstárs kíséretében. Az én jelenlétem annyivá lett, mint a levegő. Távozásom senkinek sem tűnt föl. Az sem, hogy hirtelenjében nem tudtam eldönteni: viszontlátással búcsúzzak, vagy inkább jó napot mondjak? Valami értelmetlen moraj hagyta el a számát. A két azonos frekvenciájú gondolathullám kölcsönösen kioltotta egymást. A tetejébe még a fejemet is meghajtottam. Viszont a mozgólépcső beszívó hatása könyörtelenül működött. Haladéktalanul benyelt, hogy azután 20 méterrel lejjebb kiköpjön egy jobb, európaibb világ felé száguldó metrószerelvény közvetlen közelében.

Akiket a válás ültetett kényszerpályára, azok sokszor az ivásban keresnek kilátástalan helyzetükben menedéket. Amint Karcsi példáján is látni fogjuk, ehhez jön az evés és a televíziónézés gyönyörűsége is. Ettől ugyan följebb nem kerülnek az alvilágból, de legalább megédesítik áldatlan helyzetüket.

Ehhez jön azután az ábrándozás az elérhetetlen dolgokról, a lottó ötösökről. Ezek kiagyalásában is nagy segítség az alkohol. Még mélyebbre süllyeszti az ábrándozót. Legalább is a kívülálló számára, hihetetlen álmovilágba ringatja az álmodozót, a valós erőfeszítések helyett.

Ott hagytuk el, hogy Karcsi cuccai Lőrincen vannak a haverjánál, aki buszsofőr. Hosszú ideig nála lakott. – Nála nagyon jól éreztem magamat. Egész éjjel néztük a televíziót. Állandóan be volt kapcsolva. Hát mér? Hát különben minek? Amikor elromlott, becsengettem hozzánk. A fiam jött ki. Hozd ki a Junoszty tévét, tudod, azt a kis hordozhatót. Hozom apu, de nincs meg, amivel be lehet kapcsolni a hálózatba. Ne törődj semmivel csak hozd ki! Kihozta, a haveromnál megcsináltam még az antennákat is rá. Néztük az RTL-től a júrósportig mindent. A húst is én hoztam a kispesti piacról. A haver föltette pörköltnek. Amíg főtt, elmentünk a Vadász borozóba, a Vas Gereben utca sarkára. Megittunk 1–2 üveg sört, vagy bort, mikor mit. Mire hazaértünk elkészült a pörkölt. Leültünk a vacsorához. Bepusztult az egész. Utána leültünk a tévé elé. Most képzelje, a marha cigányokkal kötött eltartási szerződést. Egyik nap megy haza. Látja ám, a bútora, mindene kinn várja az utcán. Egyszerűen kirúgták a marhaállatját. A felesége elhagyta. Az anyjánál lakik. A metrón elbőgte magát. Mondtam neki: mit sírsz? Nem vagy már gyerek! Minek futsz olyan kocsi után, amelyik nem vesz föl? Inkább gyere velem, ma este nagy kanmurit csapunk, tudod, Bütyöknél. Összeadjuk kajára-piára a pénzt, ő meg majd megsüti faszénen a grillcsirkét. Kiválasztottam a legnagyobbat, mondtam neki, úgy forgassa, nehogy valamelyik oldal nyers maradjon, mert akkor nagy dádá lesz. Tudja, olyan vicces ember a Bütyök. Bütyöknek hívjuk, pedig idősebb nálunk. Hiába, amit megeszik az ember, az az övé, azt nem veheti el senki tőle, igaz vagy nem igaz? Ettem én már a sógorom lakodalmán olyan birkapörköltet, hogy 5 órakor el kellett jönnöm, olyan bűdös faggyú szaga volt. Bezzeg a Bütyök vadnyúlból olyan pörköltet készített, hogy mindenki azt hitte, fehér csirkehúst eszik. Egyáltalán nem lehetett érezni a bűdös nyúlszagot. Beledobott három fej hagymát, pirospaprikát, meg a jó ég tudja, még mit. Háromszor kérdeztem, hogy kész-e már, mert nagyon éhes vagyok. Ránézett az órájára: két óra múlva lesz kész. Kész is lett. Körülültük az asztalt. Az ajtót bezártuk. Semmi mást nem csináltunk, csak ettük kifőtt tésztaival a finom zsíros pörköltet. Én még egy üveg sört kértem, – Hát mit, kaptál már egyet! – Hát azt meg kellett inni az elején. – Na, jól van kapsz még egy üveggel, de csak akkor, ha eszel még egy tányérral. Hát van még! – Nem látod? Félig tele van a kondér. Ki is mérte nekem a nagy merítő kanállal. Minden haver kérdezte, hát te hogy bírod? – Hát csak így, kis komám! Amikor az utolsó kanál után kétfelé törültem a bajszomat, azt mondtam: na, most jóllaktam. Semmit se kérek. Rágyújtottam egy cigarettára, nehogy má rám gyűjön az a harctéri gyomorideg. A sógoromhoz is lemehetnek nyárra, de akár télre is. Közösen építettük a házát Dinnyésen, a Velencei tó közelében, a pincétől egészen a kéményig. De nem megyek. Nincs szükségem arra, hogy majd alkalomadtán az orrom alá dörgölje, hiszen a feleségem testvére, mit várhatnék tőle...

A szüleimhez sem megyek. A válasom után az apám azt mondta: itt nincs helyed. Anyád alszik a nagyszobában, én a kisszobában. Én is nézem a ma-

gam tévéjét, ő is nézi az övét. Amikor még otthon voltam, elértek a nagyszobában együtt, én meg a kishozzában. Most már mindegyiknek külön szoba kell, meg külön tévé. A nagybátyám is megkérdezte, miért nem megyek haza. Majd' leesett az álla, amikor meghallotta, mit mondott a kedves öccse nekem. Tudja, mivel lehet innen kimászni, ahol most vagyok? Csak egy lottó ötössel. Akkor vennék falun egy házat. Érdekelne is engem Pest? Rá se köpnék. Dömsödön láttam egy falusi házat, 12x6-ost, boltívvel, pitvarral. Ott állatokat tartanék. Gyermekkoromban Dunaföldváron nyaraltam, rokonoknál. Nem csak láttam, hogyan gondozzák az állatokat. Sokszor rám bízták az etetésüket. Ezer csibét fölnevelni nem könnyű dolog. Én tudnám a módját. Én hoznám a takarmányt. A kertembe tujákat ültetnének, de a legfontosabb a szomorúfűz lenne a közepén, kis paddal a fatörzs közvetlen közelében. Tudja, mi kellene ehhez? Egy kis szerencse, meg egy lottó ötös. Másképpen nem megy. Gyakorlatom van benne. Bár még fiatal ember vagyok, tudom, amit őszintén mond az ember, azt nem hiszik el neki, azért megbüntetik. Amit hazudik, azért megdicsérik, és előléptetik két fokkal a tyúklétrán.

Zsuzsi mama vallomásából sem lehet mindig megállapítani, hogy abban mennyi a valóság és mennyi a fantázia. Ha innen kijutok – mondja –, összehívom a csöveseket. Nagy ebédet rendezek nekik. Nem titok, 30 000 forintot szánok rá. Egyszer hadd lakjanak jól. Ha többre kerül, az se érdekel, megcsinálom. Később is visszajárok majd. Hozok kenyeret, vajat, legyen mit enniük. Munkát is azért nem kapnak, mert nincs rendes ruhájuk. Én már most is megtettem, ami tőlem tellett, ha már nem tudom őket jobb helyzetbe hozni, megpróbálom elfelejtetni velük, hogy hol vannak.